

Karel Marx

Komunistický manifest

Přeložil August Radimský (1862-1929)

Obsah

Předmluva překladatele

Předmluvy

Manifest strany komunistické

Úvod

I. Měšťák a proletář

II. Proletář a komunisté

III. Socialistická a komunistická literatura

IV. Postavení komunistů vůči různým opozičním stranám

Autor tohoto spisu, Bedřich Engels, praví na jistém místě třetí předmluvy: „Dojista jest manifest nej rozšířenějším mezinárodním plodem veškeré socialistické literatury, společným programem mnoha milionů dělníků všech zemí a národů.“

Vzdor tomu, že i československé dělnictvo trvá již po delší dobu na zásadách tímto manifestem hláсанých, zůstal mu původní pramen hainfeldského programu — komunistický manifest — neznámým. Vydavatelstvo „Dělnických Listů“ ve Vídni usneslo se proto, obeznámiti též československé dělnictvo s obsahem tohoto jak literárně, tak dějinně památného spisu a obrátilo se za tím účelem prostřednictvím překladatele na slovního autora, Bedřicha Engelse, žádajíc jej o svolení ku překladu, Engels odpověděl následujícím listem:

Londýn, 21. března 1893.

Ct. soudruhu Radimský!

Odpovídaje na Váš dopis ze dne 18. t. m. projevují nad tím radost, že „Komunistický manifest“ též v českém jazyku vyjiti má. Rozumí se samo sebou, že pokud mne se týče, žádné překážky nestává, naopak sloužiti bude české vydání nejen mně, ale i dcerám Marxovým k největšímu uspokojení.

S přátelským pozdravem českým soudruhům

Váš

B. Engels.
Překladatel.

I.

„Spolek komunistů“, mezinárodní dělnické sdružení, kteréž za tehdejších poměrů jak samozřejmo, jen tajné býti mohlo, nařídil na sjezdu konaném v listopadu 1847 v Londýně, nižepsaným, aby sepsali pro veřejnost určený zevrubný, theoretický i praktický program strany. Tím povstal následující manifest, jehož rukopis putoval několik neděl před vypuknutím únorové revoluce do Londýna k tiskaři. Nejprve německy uveřejněn, vyšel v tomto jazyku v Německu, v Anglii a v Americe nejméně ve dvanácti rozličných vydáních. — V anglickém jazyku vyšel nejprve roku 1850 v Londýně v „Red Republican“ překladem Miss Heleny Macfarlanové a roku 1871 v Americe ve třech různých vydáních. — Ve francíně vyšel manifest nejprve v Paříži, krátce před červnovou revolucí 1848, poznovu pak v newyorském „Le Socialiste“. Třetí francouzský překlad se právě chystá. Polský překlad vyšel v Londýně krátce po prvním německém vydání — a ruský v Ženevě v letech šedesátých. — Do dánčiny byl také přeložen záhy po prvním vydání.

Ačkoli se poměry po prvních 25 letech valně změnily, podržely v manifestu rozvinuté všeobecné zásady celkem až podnes svou úplnou platnost. Něco by bylo tu a tam arci snad k opravení. Praktické užívání těchto zásad — prohlašuje sám manifest — bude všude a vždy záviseti od dějinných okolností a proto neklade se zvláštní váhy na opatření navržená v odstavci II. Tento passus by zněl dnes v mnohém ohledu jinak.

Vůči nesmírnému rozvoji velkého průmyslu v předchozích pětadvaceti letech a vůči pokračujícímu Organisování třídy dělnické ve strany, vůči praktickým zkušenostem, nabytým v revoluci únorové a více ještě za doby pařížské komuny, kdež byl proletář poprvé po dva měsíce v držení politické moci, je pro dnešek tento program v mnohém ohledu zastaralý. Jmenovitě podala komuna důkaz, že „dělnická třída nemůže hotový státní organism jednoduše převzítí a pro vlastní účely upotřebiti“. (Viz „Občanská válka ve Francii“, adresa jenerální rady mezinárodní dělnické asociace, německé vydání, str. 19., kde je o tom obšírněji pojednáno.)

Také kritika socialistické literatury je pro dnešek mezerovitá, poněvadž sahá jen do r. 1847. Rovněž zastaralé jsou poznámky „O postavení komunistů k různým opozičním stranám“ (odstavec IV.). Třeba byly v základních rysech až podnes správnými, jsou co do provedení zastaralé, poněvadž je politický stav naprosto změněný a poněvadž dějinný vývoj větším dílem uvedené politické strany se světa smetl.

Avšak manifest je dějepisným dokumentem, na němž něco měniti nejsme oprávněni. Dost možná, že pozdější vydání opatříme úvodem přepínajícím rozdíl mezi rokem 1847 a nyníškem; vydání nyníšší vyšlo tak neočekávaně, že se nám k tomu nedostávalo času.

Londýn, 24. června 1872.

Karel Marx, Bedřich Engels.

II.

Předmluvu tohoto vydání musím — pohříchu! — sám podepsati. Marx, jemuž veškeré dělnictvo Evropy a Ameriky má více co děkovati, nežli komukoli jinému — Marx odpočívá na hřbitově highgatském a na jeho rovu vyrůstá právě první tráva. Po jeho smrti nemůže býti dokonce ani řeči o přepracování nebo doplnění manifestu.

Právě proto jest nutno následující výslovně vytknouti: Základní myšlénka manifestu, že hospodářská výroba a z ní nutně vyplývající členění společnosti každé dějinné epochy jest základem politických a rozumových dějin této epochy, že dle toho (od zániknutí pravěkého, pospolitého vlastnictví půdy a země vůbec) byly dějiny lidstva dějinami třídních bojů, bojů mezi vykořisťovanými a vykořisťovateli, mezi ovládanými a vládnoucími třídami na rozličném stupni společenského vývoje, že tento boj v nyníšší době dosáhl stupně, na němž se vykořisťovaná a utlačovaná třída (proletář) od třídy vykořisťující a utlačující (buržoasie) osvoboditi nemůže, aniž by zároveň celou společnost navždy od vykořisťování, utlačování a třídních bojů neosvobodila — tato myšlénka náleží jedině a výhradně Marxovi.

Vytknul jsem to již častokráte, jest však nutno, aby to stálo také v předmluvě manifestu samého.

Od té doby, co jsem předešlé napsal, vyšlo nové německé vydání manifestu a ještě všelico se s manifestem stalo, o čemž se chci zmíniti. — Druhý ruský překlad od Věry Sasuličovy vyšel roku 1882 v Ženevě; předmluvu k němu jsem psal společně s Marxem. Pohříchu, ztratil se mi původní německý rukopis a tak jsem nucen z ruštiny nazpět překládati, čímž práce ovšem nezíská. Předmluva tato zní: „První ruské vydání »manifestu komunistické strany« v překladu Bakunina vyšlo počátkem let šedesátých v tiskárně »Kolokolu«.

Tenkráte mělo ruské vydání tohoto spisku pro západ nanejvýš význam literární zvláštnosti. Dnes již takové pojetí není místné. Jak obmezený rozsah mělo hnutí proletáře v době prvního uveřejnění manifestu (v lednu 1848), o tom svědčí nejlépe poslední jeho kapitola: »Postavení komunistů vůči různým opozičním stranám«. — Zde chybí především Rusko a Spojené Obce Severoamerické. Byla to doba, ve které tvořilo Rusko poslední baštu evropské reakce a ve které stěhování se do Ameriky zmenšovalo přebytný počet evropského proletáře. Obě země zásobily Evropu surovinou a sloužily této zároveň za trhy pro odbyt průmyslových výrobků. Obě země podporovaly tudíž tím neb oním způsobem evropský společenský pořádek.

Jak velice se vše od té doby změnilo! Právě evropští vystěhovalci umožnili obrovský rozvoj severoamerického zemědělství, kteréž svou soutěží podkopalo základy velkého i malého pozemkového majetku v Evropě. Mimo to umožnili severoamerickým obcím, že mohly tyto přistoupiti k vykořisťování svých bohatých přírodních pomůcek a to s takovým úspěchem a v takových rozměrech, že za nedlouho bude veta po průmyslovém rfonopolu evropského západu. A tyto dvě okolnosti účinkují též na Ameriku revolučně. — Malý a střední pozemkový majetek osobně pracujících farmářů, tento podklad celého politického pořádku v Americe, hyne více a více následkem soutěže obrovských farem, kdežto současně v průmyslových okresích vzniká četný proletář vedle báječné koncentrace kapitálu. Obratme se k Rusku. V době revoluce roku 1848—

1849 považovali nejen evropští monarchové, ale i evropští měšťáci ruskou intervenci za jedinou spásu proti tehdejší poprvé svou silou poznávajícímu proletáři. Prohlásili cara hlavou evropské reakce. Dnes sedí car v Gačině co zajatec revoluce a Rusko tvoří předvoj revolučního hnutí v Evropě. Úlohou komunistického manifestu bylo prohlášení nevyhnutelně nastávající záhuby dnešního měšťáckého majetku. V Rusku ale nacházíme vedle horečně se vyvíjejícího kapitalistického majetku a vedle povstávajícího teprve měšťáckého majetku větší část půdy v obecném držení sedláků.

Nastává nyní otázka: Může ruská selská obec, tato ovšem již v rozkladu se nacházející forma původního obecného majetku pozemkového, přejíti ve vyšší komunistickou formu pozemkového majetku, anebo musí napřed prodělati rozkladný proces, jak se nám jeví v historickém vývoji západu?

Jediná dnes možná odpověď na tuto otázku jest následující: Bude-li ruská revoluce znamením k dělnické revoluci na západě tak, aby se obě navzájem doplňovaly, pak může dnešní ruský obecný majetek sloužiti za východiště komunistickému vývinu. “

Londýn, 21. ledna 1882.

B. Engels.

IV.

Nový polský překlad vyšel touto dobou v Ženevě: „Manifest komunistyczny“. Dále vyšel nový dánský překlad v „Socialdemokratisk Bibliothek, Kjóbenhavn 1885“. Není však úplný; některá důležitá místa, jež jak se zdá, překladateli činila obtíže, jsou vynechána; vůbec jeví překlad stopy povrchnosti, což je tím nápadnějším, an z celkové práce zřejmo, že by byl překladatel při větší pečlivosti něco výborného poříditi mohl.

Roku 1887 vyšel nový francouzský překlad v pařížském „Le Socialiste“; jest to nejlepší ze všech dosavadních překladů. Po něm vyšel španělský překlad v madridském „El Socialista“ a pak co zvláštní brožurka: Manifiesto del Partido Comunista por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administration de El Socialista.

Co zvláštnost uvádím ještě, že r. 1887 byl rukopis arménského překladu nabídnut jednomu cañhradskému nakladateli; avšak tato dobrá duše neměla dosti odvahy vydali něco tiskem, na čemž se skvělo jméno Marxovo. Žádal překladatele, aby vydal spis za vlastní, což bylo zamítnuto.

Po několika více méně zdařilých amerických překladech v Anglii tištěných, vyšel konečně autentický překlad anglický r. 1888. Pořídil jej můj přítel Samuel Moore. Před tiskem jsme jej dohromady ještě jednou prošli. Název jeho jest: Manifesto of the Communist Party, by Karl Marx and Frederick Engels 1888. Authorizend English Translation, edited and annotated by Frederick Engels 1888. London, Wiliam Reeves. Několik poznámek tohoto anglického vydání jsem převzal do vydání nynějšího.

Manifest měl zvláštní své osudy. Po prvním vyjití od nečetného tenkrátě vědeckého socialismu nadšeně uvítán (jak v první předmluvě uvedené překlady dokazují) byl porážkou pařížských dělníků v červnu 1848 do pozadí zatlačen a nastávající reakcí konečně „právoplatně“ do klatby dán odsouzením kolínských komunistů v listopadu 1852. Po zaniknutí únorovou revolucí vyvolaného dělnického hnutí ustoupil manifest na čas do pozadí.

Jakmile se ale evropská pracující třída posilnila k novému náběhu proti moci panujících tříd, povstalo mezinárodní dělnické sdružení. Obralo sobě za úkol spojití veškeré bojovné dělnictvo Evropy a Ameriky v jeden mocný šik. Nemohlo spočívat na základech v manifestu vytknutých. Musilo míti program nevyklučující ani anglický Trades-Unionismus, ani francouzský, belgický, vlašský a španělský Proudhonismus, ani německý Lassaleanismus.

Tento program — odůvodněné úvahy ku stanovám mezinárodního sdružení — vypracoval Marx, dle doznání Bakunina a anarchistů, mistrně. Konečné vítězství v manifestu vytknutých zásad očekával Marx jedině od rozumového vývinu dělnické třídy, jak ze spojené akce a diskuse nutně vyjiti musil.

Události a střídavý úspěch v boji proti kapitálu, porážky ještě více než úspěchy přesvědčily konečně bojující o nedostatečnosti dosavadních universálních prostředků a učinily je přístupnějšími pro důkladné poznání pravých podmínek dělnické emancipace. A Marx měl pravdu. Dělnická

třída v roce 1874 při rozpadnutí mezinárodní asociace byla zcela jiná nežli ona v roce 1864 při jejím založení.

Proudhonismus v románských zemích a Lassaleanismus v Německu dodělávaly a ultrakonzervativní anglický Trades-Unionismus blížil se k onomu bodu obrátovému, na němž r. 1887 předseda Trades-Unionistického sjezdu ve Swanseu prohlásil: „Kontinentální socialismus ztratil pro nás svou hrůzu. “A kontinentální socialismus byl roku 1887 skorem jen teorií manifestem hlásanou. Atak odrážejí se v manifestu až do jisté míry dějiny moderního dělnického hnutí od r. 1848.

Dojista je ale manifest nejrozšířenějším mezinárodním plodem veškeré socialistické literatury, společným programem mnoha milionů dělníků všech zemí od Sibiře až po Kalifornii.

A přece když manifest vyšel, nemohli jsme jej nazvati socialistickým. Roku 1847 existovaly dva druhy socialismu. Na jedné straně přívrženci rozličných utopistických soustav, jmenovitě Owenisté v Anglii a Fourieristé ve Francii, kteří ovšem již tenkrát pozvolna vymírali. Na druhé straně socialističtí mastičkáři všelikého druhu, kteří různými universálními prostředky a různou slátaninou společenské zlořády odstraniti chtěli, bez porušení kapitálu a ziskubraní.

V obou případech: Lid mimo dělnické hnutí stojící a spíše podporu u „vzdělaných tříd“ hledající. Ona část' dělnictva ale, která o nedostatečnosti pouze politických převratů přesvědčena byla a důkladnou přeměnu společnosti žádala, ta nazývala se tenkrát komunistickou. Byl to ovšem poněkud neotesaný, bezděčný komunismus, byl ale dosti mocným k utvoření dvou soustav utopistického komunismu, Cabetovy („ikarijské“) ve Francii a Weitlingovy v Německu. Socialismus znamenal r. 1847 měšťácké hnutí, komunismus dělnické hnutí. Tehdejší socialismus měl přístup, alespoň na evropské pevnině, do salonu, komunismus byl zatracen. A jelikož jsme již tenkrát byli rozhodně toho názoru, že „emancipace dělníků musí býti dílem třídy dělnické“, nebyli jsme ani na okamžik v pochybnosti, který z obou názvů voliti máme. Ani později nám nenapadlo tento název odmítnouti. „Proletáři všech zemí spojte se!“ Málo hlasů nám odpovědělo, když jsme před 42 lety poprvé toto heslo prohlásili; bylo to v předvečer první pařížské revoluce, ve které proletář poprvé s vlastními požadavky vystoupil.

Ale již 28. září 1864 spojil se proletář všech západoevropských zemí k mezinárodní dělnické asociaci slavné paměti. Mezinárodní asociace trvala ovšem jen devět let. Že ale tenkrát založený věčný spolek proletáře všech zemí dosud trvá a že je mocnějším než kdykoliv dříve, o tom svědčí nejlépe dnešní den. Neboť právě dnes, co tyto řádky píše, koná evropský a americký proletář poprvé přehlídku své hotovosti, svých válečných sil, připravených k postupu co jedna armáda, pod jedním praporem a za jedním, nejbližším cílem, prohlášeným již roku 1866 na sjezdu mezinárodní asociace v Ženevě a opětovaným na dělnickém sjezdu pařížském r. 1889. Nová mezinárodní asociace se domáhá především zákonitého ustanovení osmihodinového pracovního dne. A podíváná dnešního dne otevře kapitalistům a pozemkářům všech zemí oči a přesvědčí je, že jsou dnes proletáři všech zemí skutečně spojeni.

Kéž by stál Marx po mém boku, aby to viděl na vlastní oči!

Londýn, 1. máje 1890.

B. Engels.

Úvod

Strašidlo bloudí Evropou — strašidlo komunismu. Veškeré mocnosti staré Evropy spojily se k svorné štvanci na toto strašidlo, papež a car, Metternich a Guizot, francouzští radikálové a němečtí policisté.

Najdeme opoziční stranu, kterouž by nebyli vládnoucí protivníci prohlásili za komunistickou? Najdeme opoziční stranu, která by nebyla svým pokročilejším opozičníkům, anebo svým zpátečnickým protivníkům vrhla v tvář potupnou přezdívku komunismu?

Dvojí vychází z tohoto fakta najevo: Komunismus se stal ode všech evropských mocností uznanou mocí. Jest svrchovaný čas, aby komunisté svůj názor, své záměry a své tendence objasnili před celým světem, a aby proti báchorce o strašidle komunistickém postavili manifest strany komunistické.

Za tím účelem shromáždili se komunisté nejrůznějších národností v Londýně a vypracovali následující manifest, který bude v jazyku anglickém, francouzském, německém, vlašském, flamském a dánském uveřejněn.

I. Měšťák a proletář

Dějiny všech dosavadních společností jsou dějinami třídních bojů.

Volní a otroci, patricijové a plebejci, feudální páni a nevolníci, cechovní měšťané a tovaryši, krátce utlačovatelé a utlačovaní stáli v ustavičném protivenství proti sobě, vedli bez ustání brzo skrytý, brzo

zjevný boj, který končil pokaždé buďto násilným přetvořením celé společnosti, nebo společnou záhubou bojujících tříd.

V dřívějších epochách dějin nalezneme téměř všude členění společnosti na rozličné stavy, nejrozmanitější stupňování společenského postavení. Ve starém Římě máme patricije, rytíře, plebejce, otroky; ve středověku feudální panstvo, vasaly, cechovní mistry, tovaryše, nevolníky a mimo to v každé z těchto tříd ještě několik zvláštních společenských stupňů. Po odklizení feudální společnosti vzniklá měšťácká společnost neusmířila třídní protivy. Místo těchto vyvolala nový boj, nové třídy, nové podmínky utlačování, nové útvary zápasu.

Naše epocha, tato epocha měšťácká se vyznamenává však tím, že třídní protivy zjednodušila. Celá společnost počíná se dělití čím dále více ve dva veliké nepřátelské tábory, ve dvě veliké, přímo proti sobě stojící třídy: měšťáctvo a proletariát.

Ze středověkých nevolníků vyvinuli se šosáci velkých měst. Z tohoto šosáctva vznikli první živlové měšťáctva. Objevení námořní cesty do Východní Indie a objevení Ameriky urovnala nastávajícímu měšťáctvu půdu. Východo-indický a čínský trh, osazování Ameriky, výměna zboží s osadami, rozmnožování vyměňovacích prostředků a zboží vůbec, povzneslo netušeným způsobem obchod, plavbu a průmysl a urychlilo vývoj revolučního živlu, rozkládajícího feudální společnost.

Dosavadní feudální neboli cechovní způsob provozování průmyslu nestačil více k zásobení nových zahraničných trhů. Povstala manufaktura. Cechovní mistři musili ustoupiti průmyslovému střednímu stavu; dělba práce mezi jednotlivými korporacemi zmizela naproti dělbě práce v jednotlivých dílnách. Avšak trhů přibývalo a spotřeba rostla. Ani manufaktura (rukodílna) nevyhovovala rostoucím potřebám. Pára a stroje zmocnily se průmyslové výroby. Na místo rukodílny nastoupil moderní velkopřůmysl, místo průmyslového středního stavu nastoupili průmysloví milionáři, velitelé celých průmyslových armád, moderní velkoměšťáci. Velkopřůmysl zařídil světový trh, objevením Ameriky připravený. Světový trh přispěl k nesmírnému rozvoji obchodu, účinkoval na rozšíření průmyslu, a v tom samém poměru, ve kterém se šířil průmysl, obchod, námořní plavba, železniční doprava a t. d. vyvíjelo se velkoměšťáctvo (buržoasie), množily se kapitalie a zanikaly společenské třídy, pocházející ze středověku.

Vidíme tedy, že je moderní měšťáctvo plodem dlouholetého vývinu, plodem celé řady hospodářských převratů.

Každý stupeň měšťáckého vývinu provázen byl přiměřeným politickým pokrokem. Měšťáctvo, kteréž bylo utlačeným stavem za panství feudálních pánů ozbrojeným a samosprávným družstvem v komunách, tu neodvislou městskou republikou, tam třetím poplatným stavem monarchie, později pak v době manufaktury protiváhou oproti zpupné šlechtě v stavovské neb absolutní monarchii, hlavním základem monarchistického zřízení vůbec, vydobylo si konečně po zavedení velkopřumyslu a opanování světového trhu v moderním reprezentačním zřízení neobmezené politické moci.

Státní moc stala se v moderních státech pouhým výborem, spravujícím společné záležitosti měšťácké třídy.

Měšťáctvo hrálo v dějinách velmi revoluční roli.

Všude, kde se dostalo k vládnímu veslu, zrušilo feudálně-patriarchální a idylické poměry. Měšťáctvo přetrhalo nemilosrdně pestré pásky, které člověka vázaly na „urozenou“ vrchnost. Mimo sobeckého zájmu, cituprázdného placení „za hotové“, nestrpělo žádného spojení člověka s člověkem. Pobožné blouznění, rytířské nadšení a šosácké želení utopilo v ledové vodě sobecké vypočítavosti. Lidskou důstojnost proměnilo v hodnotu výměnnou a na místo četných zaručených a zaslužených svobod dosadilo „obchodní“ svobodu. Zkrátka, místo náboženským a politickým mamem zastřené vykořisťování zavedlo vykořisťování zřejmé, nestoudné a přímé.

Měšťáctvo poškodilo i vážnost stavů, ku kterým lid shlížel s úctou a zbožnou ostýchavostí, měšťáctvo proměnilo lékaře, právníka, kněze, básníka, umělce, zkrátka muže vědy v námezdného dělníka. — Měšťáctvo strhlo s rodinného poměru dojemně sentimentální roušku a snížilo ho na čistě peněžní poměr.

Měšťáctvo doplnilo brutální projevování síly, jimž se honosil středověk, líným povalečstvím. Teprve měšťáctvo dokázalo, co jest lidská činnost s to vytvořiti. Měšťáctvo podniklo ještě divotvornější díla nežli jsou egyptské pyramidy, římské vodovody a gotické velechrámy; měšťáctvo vykonalo ještě zcela jiná tažení nežli bylo stěhování se národů a křížácká tažení.

Měšťáctvo nemůže existovati, aniž by stále nepřevracelo výrobní poměry a neměnilo výrobní prostředky a tím zároveň veškeré poměry společenské. Nezměněné zachování starých výrobních způsobů bylo naproti tomu přední existenční podmínkou všech dřívějších průmyslových tříd. Stálý převrat výroby, nepřetržité otřásání všech společenských poměrů, věčná nejistota a stálé pohnutí, toť jsou známky měšťácké epochy.

Všechny pevné a zrezavělé poměry s celým přívěskem starodávných pomyslů a názorů se zrušily, nově zvyklé zastarávají dříve nežli mohou zkosnatěti. Vše stavovské mizí, vše svaté se zneuctívá a lidé jsou konečně nuceni pohlížeti na své životní postavení a na vzájemné poměry zrakem střízlivým.

Potřeba rozsáhlejšího odbytu svých výrobků dohání měšťáctvo k prozkoumání celé zeměkoule. Všude se musí zahrnouti, všude musí zakládat osady a udržovat spojení s nimi.

Měšťáctvo učinilo svým vykořisťováním světového trhu výrobu a spotřebu všech zemí kosmopolitickou (světoobčanskou). Měšťáctvo podkopalo k velkému žalu všech zpátečníků národnímu průmyslu půdu pod nohama. Mnohý prastarý národní průmysl zničen byl měšťáctvem. Národní průmysl ustoupiti musil novému průmyslu měšťáckému, jehož zavedení se stalo životní otázkou všech civilisovaných národů, průmyslu, který nezdělává jen suroviny domácí, nýbrž větším dílem suroviny nejdlehlých pásem a jehož tovary se konsumují ve všech dílech světa a nikoli jen ve vlastní zemi. Místo starých, tuzemskými výrobky krytých potřeb, vznikají nové, které vyžadují ku svému ukojení plody nejdálších zemí a ponebí. Místo starého místního a národního samoukojení a odloučení vzniká všestranný styk, všestranná odvislost jednoho národa od druhého. A co platí o hmotné, platí též o produkci duševní. Duševní plody národů stávají se majetkem obecným. Národní jednostrannost a o obmezenost stává se stále nemožnější a z národních a místních literatur povstává literatura světová.

Měšťáctvo přivádí kvapným zlepšováním všech výrobních a komunikačních prostředků všechny, i barbarské národy, do civilisace. Levné ceny výrobků jsou těžkým dělostřelectvem, kterýmž se bourají čínské zdi, kterýmž se potlačuje tvrdošíjná nenávisť barbarů vůči cizinci. Měšťáctvo nutí všechny národy ku přijetí měšťáckého způsobu

výroby pod trestem zkázy a zahynutí; ono je nutí zaváděti tak zvanou civilizaci t. j. odchování měšťáctva. Jedním slovem: měšťáctvo si tvoří svět dle vlastního svého obrazu. Měšťáctvo podrobilo kraj nadvládě města, rozmnožilo počet městského obyvatelstva na újmu lidu venkovského, a vyrvalo tím značný díl obyvatelstva idiotismu (nevědomosti) venkovského života. Právě tak jako podrobilo měšťáctvo kraj městu, podrobilo barbarské a polobarbarské země civilisovaným, selské národy měšťáckým národům, východ západu.

Měšťáctvo vždy více soustřeďuje rozptýlené výrobní prostředky, majetek a obyvatelstvo. Toto soustředění hospodářských činitelů má za následek politickou centralisaci. Původně neodvislé, pouze spojené země a národy s různými zájmy, zákony a vládami nuceny jsou spojit se v jeden celek a podrobují se jedné vládě, jednomu zákonu, jedné celní hranici, jednomu národnímu zájmu.

Měšťáctvo zplodilo za svého sotva stoletého třídního panství ohromnější výrobní síly nežli veškerá dřívější pokolení dohromady. Podmanění přírodních sil, strojnictví, užívání lučby v průmyslu a zemědělství, paroplavba, železnice, elektrické telegrafy, zornění celých dílů světa, splavení řek, takřka znovuzrození obyvatelstva — který dřívější věk tušil, že takové výrobní síly dřímají v lůně společenské práce?

Viděli jsme tedy: výrobní a dopravní prostředky, na jejichž základě se měšťáctvo vyvinulo, vznikly ve společnosti feudální. — Na jistém stupni vývoje těchto výrobních a dopravních prostředků odpovídaly tyto poměry, za kterých feudální společnost vyráběla a vyměňovala, feudální organisace zemědělství a manufaktury, zkrátka, feudální majetkové poměry vyvinutým silám výrobním. Místo aby výrobu podporovaly, poutaly ji. Těchto pout musila se společnost zhostit a zhostila se jich.

Místo nich nastala volná konkurence (soutěž) s přiměřenou společenskou a politickou ústavou, s hospodářskou a politickou vládou měšťácké třídy. Před našimi zraky odehrává se podobné hnutí. Měšťácké výrobní a dopravní poměry, měšťácké majetkové poměry, moderní měšťácká společnost, která tak ohromné výrobní a dopravní prostředky vykouzlila, není s to aby je ovládala. Již po několik desetiletí jsou dějiny průmyslu a obchodu dějinami vzpoury moderních výrobních sil proti moderním výrobním poměrům, které jsou životními podmínkami

buržoazie (měšťáctva) a jejího panství. Postačí jmenovati obchodní krise, jež svým periodickým návratem ohrožují existenci měšťácké společnosti.

V těchto obchodních krisích nezhyne jen velká část vyrobených plodů, ale pravidelně i množství výrobních sil.

V těchto krisích zračí se společenská epidemie, v dřívějších dobách úplně neznámá — epidemie nadvýroby. Společnost se ocitne náhle ve stavu okamžitého barbarství; zdá se, jako by všeobecný hladomor, všeobecná zhoubná válka pohltila veškeré životní potřeby, zdá se, jako by průmysl a obchod náhle zničeny byly, a proč? Protože jest společnost příliš civilisovaná, protože má příliš mnoho životních potřeb, příliš mnoho průmyslu a obchodu. Výrobní síly, jimiž vládne, neslouží více k povznesení měšťáckých majetkových poměrů; naopak, ony je ohrožují, ony se jim staví v cestu. Jakmile tuto překážku překonají, přivedou celou měšťáckou společnost v nepořádek a existenci měšťáckého majetku v nebezpečí. Měšťácké poměry jsou příliš těsné pro bohatství, jež zplozují.

Jak překonává měšťácká společnost krise? Dilem zničením velikého množství výrobních sil, dilem výbojem nových trhů a důkladnějším vykořisťováním starých trhů. Tím ovšem připravuje měšťáctvo ještě všestrannější a hroznější krise a zmenšuje prostředky k jejich omezení.

Zbraně, jimiž měšťáctvo feudalismus porazilo, obracejí se nyní proti měšťáctvu samému. A měšťáctvo nezhotovilo jen zbraně ku své vlastní zkáze, ono zplodilo i mužstvo, které tyto zbraně třímati bude — moderní dělnictvo, proletariát.

Tou měrou, jakou měšťáctvo, t. j. kapitál se vyvinuje, vyvinuje se také proletář (chudina), vyvinuje se třída moderních dělníků, kteří žijí tak dlouho, pokud mají práci, a kteří práci po tak dlouho mají, pokud prací svou kapitál rozmnožují. Tito dělníci, kteří se po kusech prodávají a kupují, jsou tak zbožím, jako jiné zboží a jsou vydáni na pospas všem změnám soutěže a kolísavosti dělného trhu. — Práce proletáře ztratila zavedením strojů a dělbou práce veškeru samostatnou povahu a tím také veškerý půvab pro dělníky. Dělník jest pouhým přívěskem stroje; žádá se od něho jen konání jednotvárných, ducha i čivy rozrušujících ručních obrátů. Výlohy, které dělník způsobuje, obmezují se tedy takřka jen na životní potřeby nutné k jeho obživě a k zachování jeho rodu. Cena zboží, tudíž i cena práce, se rovná výrobnímu nákladu. V té samé míře, v jaké přibývá odpornosti práce, ubývá též mzdy. Ještě více v té samé míře, ve

keré přibývá strojnictví a dělby práce, přibývá množství práce (pro jednotlivého dělníka), buďto rozmnožením pracovních hodin, nebo rozmnožením v určitém čase žádané práce, zrychlením běhu strojového atd. Moderní průmysl přeměnil malou dílnu patriarchálního mistra ve velkou mechanickou továrnu průmyslového kapitalisty. Massa dělnictva v továrně uzavřená je po vojensku organizována. — Prostí průmysloví vojáci jsou podřízeni celé hierarchii poddůstojníků a důstojníků. Oni nejsou jen otroky měšťácké třídy, měšťáckého státu, oni jsou den ode dne, v každou hodinu podřízenými stroji, dozorcům a především každému jednotlivému měšťáku-továrníku. Tato despotie je tím krutější a nesnesitelnější, čím zjevněji prohlašuje výdělek za svůj účel.

Čím méně ruční práce dovednosti a síly vyžaduje, t. j. čím více se moderní průmysl vyvíjí, tím více zatlačuje práce žen a dětí práci mužů. Rozdíly pohlaví a stáří nemají pro dělnickou třídu žádné společenské platnosti více. Stávají toliko ještě pracovní nástroje, které dle stáří a pohlaví rozličné výlohy vyžadují.

Ukončí-li továrník vykořisťování dělníka tím, že mu vyplatí jeho mzdu v hotovosti, napadnou ubožáka ostatní živly měšťácké společnosti, majitel domu, krčmář, lichvář atd. a dělí se o jeho výdělek.

Dosavadní střední stav, maloprůmyslníci, kupci a důchodníci, řemeslníci a sedláci, všechny tyto třídy hynou a klesají ponaáhu, ale jistě mezi proletariát, jednak tím, že jejich malý kapitál nestačí k provozování průmyslu ve velkém a soutěž kapitálu nesnese, jednak tím, že jejich dovednost novými výrobními způsoby hodnoty své pozbývá. Tak se rekrutuje proletariát ze všech tříd obyvatelstva.

Proletář prodělal několik stupňů vývoje. Boj jeho proti měšťáctvu počíná zároveň s jeho existencí. Začátečně bojují jednotliví dělníci, pak dělníci jedné továrny, jednoho odboru, na jednom místě proti jednotlivému měšťáku, jenž je přímo vykořisťuje. Oni napadají nejen měšťácké výrobní poměry, ale i samotné výrobní prostředky a samotné výrobní nástroje; oni ničí cizí konkurenční zboží, rozbíjejí stroje, zapalují továrny a hledí všemožně dosíci středověkého postavení dělníka. Na tomto stupni tvoří dělníci po celé zemi roztroušenou a rozdrobenou massu. Houfné spojení dělníků není ještě následek vlastního spolčování, nýbrž následek spolčení měšťáctva, kteréž k dosažení vlastních svých politických účelů všechen proletariát k boji povzbuzuje.

Na tomto stupni nebojuje proletář proti svému nepříteli, nýbrž proti nepříteli svých nepřátel, proti absolutismu, feudalismu a neprůmyslovému měšťáctvu.

Celé toto dějinné hnutí jest soustředěno v rukou měšťáctva, každé dobyté vítězství jest vítězstvím měšťáctva.

Ale s vývinem průmyslu nemnoží se jen proletář; ve velkých massách sevřen v továrnách, počíná svou sílu cítit. Vznikají zájmy mezi proletáři tím, že stroje vždy více rozdílily v práci a ve mzdě zrušují a mzdu takřka všude na jednu nízkou úroveň stlačují. Rostoucí soutěž měšťáků mezi sebou a z toho vznikající obchodní krise stlačují ještě více mzdu dělníka, a ohrožují jeho existenci; rychlý vývin a stálé zlepšování strojů zvyšují nejistotu životních poměrů, vždy více nabývají spory mezi jednotlivým dělníkem a jednotlivým měšťákem povahu sporů třídních.

Dělníci počínají se proti měšťákům spolčovati. Zakládají stále jednoty, aby mohli kapitálu odpor klásti. Tu a tam dochází ku srážkám mezi kapitálem a prací.

Čas od času nabývá dělnictvo pomíjejícího vítězství. Vlastním výsledkem těchto bojů není bezprostřední úspěch, nýbrž stále postupující sjednocení dělnictva. Toto sjednocení podporují komunikační prostředky velkopřůmyslem zplozené, jež dělníky nejrozličnějších končin a míst spojují. Pouhé spojení četných místních bojů stejné povahy dodává tomuto zápasu mezi prací a kapitálem ráz národní, ráz třídní. Třídní boj je ale politickým bojem. A spojení, ku kterémuž potřebovali občané ve středověku následkem špatných komunikací staletí — provede moderní proletář pomocí železnic za málo roků.

Organisace proletáře co třídy a tím co politické strany trpí častým rozrušením. Povstává ale vždy na novo, silnější, pevnější, mocnější. Vymáhá si uznání jednotlivých zájmů dělnických ve formě zákonů, kořistic z rozkolu měšťáků mezi sebou. (Zákony na ochranu dělnictva ve všech průmyslových zemích.)

Spory staré společnosti podporují vůbec vývin proletáře. Buržoasie se nachází v ustavičném boji. Zprvu proti aristokracii, později proti onomu dílu měšťáctva, jehož zájmy odporují pokroku průmyslovému, a vždy proti měšťáctvu všech zahraničných zemí. Ve všech těchto bojích je nucena vyhledávat pomoci proletáře a tím ho uvádí do politického hnutí. Vzdělává a ozbrojuje proletáře sama proti sobě.

Technickým pokrokem v průmyslu upadají, jak jsme již podotkli, velké součásti panující třídy mezi proletáře, přivtělujíce tím proletáři značnou massu vzdělavacích žvlů. V době konečné, ve které se blíží rozhodnutí třídního boje, přijímá rozklad v nitru panující třídy tak prudký a nectný ráz, že se mnozí z panujících kruhů přidávají k revoluční straně proletáře, ku třídě, které náleží budoucnost. Jako přešla dříve jedna část šlechty k měšťáctvu, tak přechází nyní jedná část měšťáctva k proletáři, jmenovitě ona část měšťáckých ideologů, která se propracovala k theoretickému porozumění tohoto dějinného hnutí.

Ze všech tříd, jež právě nyní vůči měšťáctvu zaujímají nepřátelské stanovisko, je jedině proletář revoluční třídou. — Ostatní třídy hynou, proletář je ale plodem velkopřmyslu, velkokapitálu.

Střední stavy: malopřmyslníci, maloobchodníci a rolníci, všechny bojují proti buržoasií, aby svou existenci co střední stavy zachránily. Nejsou tedy revolučním, nýbrž konservativním živlem. Ještě více, ony jsou zpátečnickým živlem, poněvadž chtějí kolo světových dějin na zpět otáčet. Vzhledem ku své nastávající záhubě opouští mnohý maloměšťák své stanovisko a staví se na stanovisko proletáře. Tím ovšem hájí své budoucí zájmy místo přítomných.

Lumpácký proletář (tuláci, žebráci a pod.), tato passivní (trpná) hniloba dolních vrstev staré společnosti, nechá se, revolucí proletáře probuzena, spíše k zpátečnickým účelům upotřebit.

Životní podmínky staré společnosti hynou vznikáním životních podmínek proletáře. — Proletář je bezmajetným; jeho poměr k ženě a dětem nemá nic společného s rodinným poměrem měšťáka, moderní průmyslová práce, moderní jeho kapitálu, všude stejné, v Anglii jako ve Francii, v Americe jako v Německu, odnárodňují proletáře.

Zákony, mravouka náboženství jsou proň jedním z těch mnohých předsudků měšťáckých, za nimiž se skrývá právě tolik měšťáckých zájmů.

Všechny dřívější třídy, které se dodělaly panství, hleděly své zaujaté postavení zajistiti tím, že veškeru ostatní společnost podmínkám svého těžení podrobili usilovaly. Proletář může sobě společenské výrobní síly jen tenkrát podrobili, odstraní-li jejich dosavadní způsob přivlastňování a tím celý přivlastňovací způsob vůbec. Proletář nemá nic vlastního k

pojištění. Jeho úkolem jest odstranění veškerých dosavadních soukromých jistin a soukromých pojištění.

Každé dosavadní hnutí lidové bylo hnutím menšiny nebo v zájmu menšiny. Hnutí proletáře jest samostatným hnutím velké většiny ve prospěch velké většiny. — Proletář, nejspodnější vrstva nynější společnosti, nemůže se povznést, nemůže se vztýčiti, aniž by neotrásl všemi svrchními vrstvami, celou oficiální společností.

Boj proletáře proti měšťáctvu není sice dle jádra, ale dle způsobu bojem národním. Proletář každé země musí hledět, aby byl nejprve se svou vlastní buržoasií hotov.

Označivše všeobecný průběh vývoje proletáře, sledovali jsme více méně utajený zápas v lůně stávající společnosti až k onomu bodu, kde propuká ve zjevný boj, pohlcující buržoasií a povznášející proletáře.

Všechny dosavadní společnosti spočívaly, jak jsme viděli, na protivě utlačujících a utlačených tříd. Utlačování celé třídy bylo jen tehdy možné, pakli byly pojištěny podmínky, za kterých porobená třída alespoň svou otrockou existenci uhájiti mohla.

Nevolník dosáhl v době nevolnictví členství komuny, maloměšťák se stal pode jhem feudálního absolutismu velkoměšťákem.

Moderní dělník ale, místo aby se s pokrokem průmyslu povznesl, klesá stále hlouběji pod podmínky své vlastní třídy. Dělník se stává chudobným a chudinství se množí rychleji než obyvatelstvo a bohatství. To dokazuje neschopnost buržoasie, býti povždy třídou panující a nemohou proto životní podmínky měšťáctva býti platnými pro veškeru společnost lidskou. Měšťáctvo není vlády schopno již proto, že nedovede svým porobencům zabezpečiti existenci ani v těch bědných poměrech životních, v jakých se tito nalézají. Nemůže proto lidská společnost i nadále existovati pod vládou buržoasie, jelikož existence měšťáctva nedá se srovnati s poměry této společnosti.

Hlavní podmínkou existence a vlády měšťácké třídy jest hromadění bohatství v rukou soukromníků, tvoření a množení kapitálu; podmínkou kapitálu jest námezdní práce. Tato zakládá se výhradně na soutěži dělníků mezi sebou.

Pokrok průmyslu, měšťáctvem bezděčně vyvolávaný i podporovaný, donucuje dělnictvo, aby na místě dřívějšího osamocení se sdružovalo k dovršení jednotného cíle.

Rozvoj velkopřumyslu odnímá tedy měšťáctvu onen podklad, na základě jehož výrobu řídilo a výrobky si přivlastňovalo. Tím nepřímou vychovává i dědice, kteří v budoucnosti převzítí mají řízení společnosti. Čím bližší jest úpadek buržoasie, tím bližší jest vítězství proletariatu!

II. Proletář a komunisté

V jakém poměru stojí komunisté ku proletáři vůbec?

Komunisté nejsou zvláštní stranou oproti druhým stranám dělnickým.

Nemají zvláštních zájmů, od ostatního proletáře je dělících.

Nestanoví zvláštních zásad, jimiž by hnutí proletáře řídit chtěli.

Komunisté rozeznávají se od ostatních proletářských tříd jen tím, že jednak v různých národních bojích proletáře společné, od národnosti neodvislé zájmy veškerého proletáře zastupují, v platnost uvádějí, jednak tím, že v boji mezi proletářem i buržoasií, vždy jen zájem veškerého hnutí na zřeteli mají.

Komunisté jsou tedy v praxi nejrozhodnější, stále ku předu postupující částí dělnických stran všech zemí; v theorii nahlížejí a uznávají před ostatní massou proletáře podmínky, chod a všeobecné výsledky hnutí proletářského.

Nejbližším úkolem komunistů jest úkol všech ostatních stran proletáře: Organisoání proletáře jako strany, odstranění měšťáckého panství, vybojování politické moci proletářem.

Theoretické věty komunistů nezakládají se na ideích nebo zásadách, nějakým informátorem vynalezených, neb objevených, nýbrž jsou povšechným výrazem skutečných poměrů stávajícího třídního boje, před

našimi zraky se odehrávajícího historického hnutí. Zrušení dosavadních majetkových poměrů není žádnou komunistickou zvláštností.

Majetkové poměry podléhaly ustavičným dějinným změnám a proměnám. Francouzská revoluce odstranila na př. feudální majetek ve prospěch měšťáckého.

Co komunismus sleduje, není zrušení majetku vůbec, nýbrž přeměna soukromého majetku.

Avšak moderní měšťácký soukromý majetek jest posledním a nejdokonalejším výrazem plození a přivlastňování výrobků, výrazem spočívajícím na třídních protivách, na vykořisťování jedněch druhými.

V tomto smyslu mohou komunisté svou theorii v jeden výraz shrnouti; zrušení soukromého majetku.

Vytýká se nám komunistům, že prý chceme osobně nabytý, osobně vydělaný majetek zrušiti; majetek, jenž jest základem veškeré osobní svobody, činnosti a samostatnosti.

Prací nabytý, zasloužený, vydělaný majetek! Mluvíte o maloměšťáckém a malorolnickém majetku, jenž předcházal velkoměšťáckému majetku? Ten nepotřebujeme zrušiti, vývoj průmyslu jej zrušil sám, ruší jej každodenně. Či mluvíte o moderním, velkoměšťáckém, soukromém majetku? Zjednává námezdní práce proletáři majetek? Nikoli. Ona tvoří kapitál, t. j. ona tvoří majetek, který námezdní práci vykořisťuje a jenž se jen pod tou podmínkou množiti může, že plodí novou námezdní práci, aby ji na novo vykořisťoval.

Majetek v dnešní společnosti a podobě spočívá na protivě mezi prací a kapitálem. Pozorujme obě strany této protivy. Býti kapitalistou, znamená zaujímati nejen čistě osobní, nýbrž i společenské postavení ve výrobě.

Kapitál je společenským plodem a může jen společnou činností mnoha členů, ano v poslední instanci jen společnou činností všech členů společnosti v pohyb uveden býti. Kapitál není tudíž žádnou osobní, nýbrž společenskou mocí. Bude-li tedy kapitál proměněn ve společenský, všem členům společnosti náležející majetek, nepromění se osobní majetek ve společenský. Pouze společenská povaha majetku změní se. On ztratí svou třídní povahu.

Přikročme ku práci námezdní: Průměrnou cenou námezdní práce jest minimum (nejmenší stupeň) pracovní mzdy, to jest souhrn životních potřeb, nutných k zachování dělníka při živobytí. Co tedy námezdný

dělník svou činností si osvojí, stačí pouze k obnovení jeho životních sil. My nechceme toto osobní osvojování plodů práce k obnovení bezprostředního života zrušit, osvojování, jež nezanechává žádný čistý výtěžek, jenž by moc nad cizí prací zjednatí mohl. My chceme jen bídný způsob tohoto osvojování zrušit, za něhož dělník jen žije, aby kapitál rozmnožoval a jen tak dlouho žije, dokud to zájem panující třídy vyžaduje.

U měšťácké společnosti jest živá práce pouze prostředkem k rozmnožení mrtvé nahromaděné práce — kapitálu. V komunistické společnosti jest nahromaděná práce pouze prostředkem k prodloužení, obohacení a zvelebení životního procesu dělníka. — V měšťácké společnosti panuje tedy minulost nad přítomností, v komunistické pak přítomnost nad minulostí. V měšťácké společnosti jest kapitál samostatným a osobním, kdežto činné individuum (jednotlivec) je nesamostatné a osobní. A zrušení tohoto poměru nazývá měšťáctvo zrušením osobností a svobody! A to právem. Jedná se ovšem o zrušení měšťácké osobní samostatnosti a svobody.

Pod slovem svoboda, vyrozumívá se za nynějších měšťáckých poměrů volná tržba, volné kupování a prodávání.

Padne-li však šachr, padne také volný šachr. Mluvení o volném šachru, jakož i ostatní tlachy naší buržoasie o volnosti mají vůbec jen smysl naproti obmezenému kupčení, naproti ujařmenému měšťáctvu ze středověku, nikoli ale naproti komunistickému zrušení šachru, naproti zrušení měšťáckých výrobních poměrů i měšťáctva samého.

Vy se děsíte, že chceme zrušit soukromý majetek. Avšak ve vaší stávající společnosti jest soukromý majetek pro 9 desetin jejich členů již zrušen; on stává jen tím, že pro 9 desetin vůbec nestává. Vy nám tedy vytýkáte, že chceme zrušit majetek, jenž bezmajetnost ohromné většiny společnosti za nutnou staví podmínku! Vy nám jedním slovem vytýkáte, že chceme zrušit váš majetek; a to skutečně chceme.

V tomtéž okamžiku, ve kterém proměňování práce v kapitál, v peníze, v pozemkovou rentu, zkrátka v monopolisovanou společenskou moc přestane, t. j. nenechá-li se více osobní majetek v měšťácký proměnění, prohlašujete vy, že je individualita ve společnosti zrušena.

Přiznáváte tedy, že pod touto individualitou nikoho jiného nemíníte nežli měšťáka a měšťácký majetek. — A tuto osobnost chceme ovšem odstraniti.

Komunismus neubírá nikomu moci k přivlastňování společenských výrobků, on chce jen zameziti, aby tímto přivlastňováním byla cizí práce podmaňována. Namítá se proti tomu, že zrušením soukromého majetku přestane veškerá činnost a nastane všeobecná lenost.

To by musila měšťácká společnost již dávno zahynouti, neboť ti, kteří v ní pracují, netěží, kdežto ti, co těží, nepracují. Celá povážlivost zračí se v tom, že nebude námezdní práce, nebude-li stávat kapitálu.

Všechny námitky proti komunistickému přivlastňování a vyrábění hmotných výrobků čelící nechají se také na přivlastňování a plození duševních plodů rozšířit. Jako považuje měšťák zrušení třídního majetku za zrušení výroby samé, zrovna tak považuje pominutí třídní vzdělanosti za pominutí vzdělanosti vůbec.

Vzdělání, jehož ztráty lituje, jest vzděláním pro zřizování přebytečného počtu strojů.

Nepřete se však s námi, pak-li vašimi měšťáckými názory o svobodě, vzdělání, právu atd. zrušení měšťáckého majetku posuzovati chcete. Vaše idee jsou plody měšťáckých výrobních i majetkových poměrů, jako je vaše právo jen uzákoněná vůle vaší třídy, vůle, jejíž podstata určena jest hmotnými a životními podmínkami vaší třídy.

Zájmové představy, ve kterých vaše výrobní a majetkové, během výroby pomíjející poměry ve věčné, přírodní a rozumové zákony přeměňujete, sdílíte se všemi zaniklými třídami. Co chápete u majetku starověkého i středověkého, nesmíte chápat u majetku měšťáckého.

Zrušení rodiny! I nejradiálnějši se pozastavují nad tímto hanebným úmyslem komunistů!

Na čem spočívá nynější měšťácká rodina?

Na kapitálu, na soukromém výdělku. Úplně vyvinuta stává jen pro buržoasii, avšak ona nachází své doplnění v nucené bezrodinnosti proletáře a ve veřejné prostituci.

Vyčítáte nám, že chceme zrušit vykořisťování dětí rodiči. Přiznáváme se k tomuto zločinu.

Avšak pravíte nám: Vy chcete dosadit na místo něžného rodinného poměru, na místo domácího vychování, společenské vychování. Není však též vaše vychování pro společnost určené? Není určeno společenskými poměry, za kterých vy vychováváte přímým nebo nepřímým zasahováním společnosti, pomocí škol atd.? Komunisté si nevymyslíli působnost společnosti na vychování; oni chtějí jen změnit povahu vychování, chtějí je vyrvat vlivu panující třídy.

Měšťácké fráze o rodině a vychování, o něžném poměru rodičů k dětem, jsou tím odpornější, čím více následkem velkého průmyslu veškeré rodinné svazky proletářů zanikají a čím více stávají se děti chudiny prostým obchodním zbožím, prostými pracovními nástroji. Vy, komunisté chcete ale zavésti společenství žen! volá měšťáctvo jednohlasně.

Měšťáctvo považuje ženu též za pouhý výrobní nástroj. On slyší, že se mají státi výrobní prostředky společenským majetkem a nemůže si přirozeně nic jiného představit, než-li že i ženy propadnou osudu vespolečnosti. Netuší ani, že se jedná o zrušení ženské poroby, že se jedná o zrušení stavu, v němž žena skutečně platí za pouhý výrobní nástroj.

Ostatně není nic směšnějšího než-li mravné zděšení našich měšťáků nad domnělou úřední ženskou vespolečnosti komunistů. Komunisté nepotřebují ženskou vespolečnost zavádět, ona již stává dávno.

Naši měšťáci nejsou spokojeni tím, že mohou s ženami a dcerami proletáře nakládati dle libosti, nehledě ani k oficiální prostituci, oni hledají nejhlavnější vyražení v tom, že navzájem své manželky svádějí. Měšťácké manželství jest skutečnou vespolečnosti manželek. Komunistům by se v nejhorším případě mohlo vytknouti, že místo pokrytecky zastřeného chtějí zavádět oficiální, zřejmě společenství žen. Rozumí se ostatně samo sebou, že se zrušením nynějších výrobních poměrů zmizí zároveň z nich pošlá ženská vespolečnost, t. j. oficiální i neoficiální prostituce.

Co dále komunistům se vytýká, jest, že prý chtějí vlast' i národnost odstraniti. Směšné! Možno někomu vzíti vlast, když ji vůbec postrádá? Nejprve jest nutno, aby proletariát domohl se politické moci a tím povýšil se na uplatněnou třídu v národě a posléz ustavil se co národ samostatný. Proletariát je národním i tehdy, když národním není po smyslu měšťáctva.

Národní zvláštnosti a protivy národů zanikají současně s vývojem měšťáctva, s vývojem volné tržby světového trhu, jednotvárné průmyslové výroby a této výrobě přiměřených poměrů. Vláda proletáře vyhladí je úplně. Společná akce aspoň všech civilisovaných zemí jest přední podmínkou osvobození proletariatu. V míře, ve které přestane vyvlastňování jednotlivce jednotlivcem, přestane také vyvlastňování jednoho národa druhým. S třídní protivou uvnitř národa zmizí i nepřátelské postavení národů proti sobě.

Obžaloby proti komunismu se stanoviska náboženského, filosofického a ideologického nezasluhují zevrubného vyvrácení. Jest potřebí hlubšího rozumu k pochopení, že s životními poměry lidu, s jeho společenskými styky, se společenským bytím také jeho představy názory a pojmy, zkrátka jeho vědomí se mění.

Co dokazují dějiny ideí jiného, nežli že duševní plození se zároveň s hmotným přeměňuje? Panující idee každé doby byly vždy ideami panujících tříd. Mluví se často o ideách, které celou společnost pobuřují; tím se vyslovuje jen skutečný děj, že v nitru staré společnosti vznikly živly společnosti nové, že rozkladem starých životních poměrů nastal rozklad starých ideí.

Když se antický svět nacházel v rozkladu, zvítězilo křesťanství nad náboženstvím starého světa. Když křesťanské idee v 18. věku ideám osvěty podlehly, nacházela se feudální společnost ve smrtelném zápasu s revolučním měšťáctvem. Idee svobody svědomí a náboženství vyslovily jen panství volné konkurence v oboru vědy.

„Ale,“ bude se namítat, „idee náboženské, mravní, filosofické a politické, právní atd. mění se ovšem během historického vývoje. Náboženství, mrav, filosofie, politika, právo udržely se ale vždy vzdor změnám.“

Stávají mimo to věčné pravdy, jako jsou: spravedlnost, svoboda atd, které trvají za všech společenských poměrů. Komunismus ale ruší věčné pravdy, ruší náboženství a mrav, místo aby je přetvořoval, odporuje tedy všem dosavadním dějepisným vývojem. “

Nač se nechá uvést tato obžaloba? Dějiny všech dosavadních společností se pohybovaly v třídních protivách, které byly v různých epochách různého tvaru. Jaký tvar ale kdykoli mělo vykořisťování jednoho dílu společnosti druhým, bylo vespolnou skutečností všech

minulých věků. Není tedy divu, jestliže se společenské vědomí všech věků vzdor veškeré rozmanitosti a různosti, pohybuje v jistých vespolečných formách, ve formách vědomí, které zaniknou jen s úplným zánikem třídních protiv.

Komunistická revoluce jest nejradiálnějším přerušením posloupných majetkových poměrů; není divu, že ve svém průběhu co nejradiálněji odstraňuje podané idee.

Zanechme nyní měšťáckých námitek proti komunismu.

Podotkli jsme již na počátku, že prvním krokem dělnické revoluce je povýšení proletáře na vládnoucí třídu demokracie.

Proletář použije své politické moci k tomu, že pohnáhlu soustředí všechny výrobní prostředky v rukou státu, t. j. v rukou vládnoucí třídy organisovaného proletáře a že rozmnoží co nejrychleji massu výrobních sil.

Může se to státi ovšem jen mocným zasáhnutím do majetkového práva a do měšťáckých výrobních poměrů, opatřením tedy v hospodářském ohledu zdánlivě nedostatečným a neobhájým.

Opatření toto stane se však ku přeměně celého výrobního způsobu prostředkem nevyhnutelně nutným.

Tato opatření budou se ovšem řídit dle různosti zemí. Nejpokročilejší země použijí dle možnosti následujících opatření:

1. Vyvlastnění pozemkového majetku a vynaložení pozemkové renty k výdajům státním.
2. Stálé progresivní (vzestupné) daně.
3. Odstranění práva dědického.
4. Konfiskace majetku všech emigrantů a odbojníků.
5. Soustředění úvěru v rukou státu, pomocí národní banky se státním kapitálem a vyhraženým monopolem.
6. Soustředění dopravních prostředků v rukou státu.
7. Rozmnožení národních továren, dílen a výrobních prostředků; zornění a zlepšení půdy dle jednotného plánu.

8. Povinné práce pro všechny; zřízení průmyslových armád, zvláště v zemědělství.
9. Spojení zemědělských a průmyslových závodů, pozvolné odstranění rozdílů mezi městem a venkovem.
10. Veřejné a bezplatné vychování dětí všech. Odstranění dětské práce v továrnách. Sloučení výchovy s průmyslným výcvikem.

Pominula-li během vývoje třídní rozdílnost a soustředěna-li veškerá výroba v rukou sdružených jednotlivců, ztratí pak veřejná moc politickou povahu. Politická moc je vlastně organisovanou mocí jedné třídy pro utlačení druhé. Jestliže se proletář v boji s buržoasií co třída sloučiti musí, jestliže se revolucí stane panující třídou a co taková staré výrobní poměry odstraní, pak s těmito výrobními poměry odstraní nejen existenční podmínky, třídní protivy a podmínky tříd vůbec, nýbrž i vlastní své panství co třída.

Na místo staré měšťácké společnosti s jejími třídami a třídními protivami nastoupí sdružení, ve kterém bude volný vývin každého jednotlivce podmínkou volného vývinu všech.

III. Socialistická a komunistická literatura

1. Zpátečnický socialismus

a) Feudální socialismus. Francouzská a anglická aristokracie byla svým historickým postavením povolána ku psaní pamfletů proti moderní měšťácké společnosti. Ve francouzské červencové revoluci r. 1830 a v anglickém reformačním hnutí podlehla tato aristokracie ještě jednou nenáviděnému měšťáckému soku. O vážném politickém boji nemohlo být na dále ani řeči.

Zbýval jen ještě literární boj. Ale také na poli literárním neplatily více zastaralé fráze restaurační doby.

Ku vzbuzení soucitu musila šlechta zdánlivě od svých zájmů upustiti a jen v zájmu vykořisťované třídy dělnické svou obžalobu proti buržoasií formulovati. Zadostiučinění zjednávala si aristokracie tím, že skládala o novém vládcu potupné písně a strašila ho více méně zdařilými neblahými věštbami.

Takovým způsobem povstal feudální socialismus, napolo píseň žalostná, napolo píseň paskvilní (potupná), napolo ohlas minulosti, napolo ohlas budoucnosti. Svým trpkým, duchaplným a rozrývacím úsudkem zranil často a citelně srdce buržoasie. Svou naprostou neschopností ku pochopení moderních dějin účinkoval vždy komicky. Proletářského žebráckého pytle užívali co praporu, aby lid za sebou shromáždili. Kdykoli je ale lid následoval a spatřil na jejich zadnici staré feudální znaky, rozutíkal se s hlasitým a nectným smíchem.

Jedna část francouzských legitimistů a mladá Anglie provozovaly tuto divadelní hru.

Dokazují-li feudálové, že jejich způsob vykořisťování byl jiným nežli je vykořisťování měšťácké, tu zapomínají, že oni vykořisťovali za zcela jiných, dnes již přežilých podmínek a okolností.

Dokážou-li, že za jejich panství moderní proletariát neexistoval, zapomínají, že také moderní měšťáctvo bylo letorostem feudálního společenského pořádku. Ostatně nezatajují feudálové zpátečnickou povahu své kritiky. Hlavní jejich obžaloba proti měšťáctvu spočívá ve výtce, že pod jeho panstvím vznikla třída, která celý starý společenský pořádek na ruby převrátí.

Zazlívají měšťáctvu ještě více, že zplodilo revoluční proletariát, nežli že zplodilo proletariát vůbec. V politické praxi běhou podíl na všech násilnických opatřeních proti dělnické třídě a v obyčejném životě spokojují se tím, že přes všechny naduté fráze o věrnosti, lásce a ctnosti atd., sbírají zlatá jablka, pocházející ze šachru v ovčí vlně, buráku a pálence.

Jako se druží kněžstvo ku šlechtě, tak se druží kněžourský socialismus k feudálnímu. Není nic snadnějšího, nežli dáti křesťanskému asketismu socialistického nátěru.

Což nehorlilo také křesťanství proti soukromému majetku, proti manželství a proti státu? Nehlásalo místo těchto dobročinnost a chudobu, coelibát (bezženství) a umrtvení těla, odloučený život klášterní a zřízení

církevní? Křesťanský socialismus jest jen svěcenou vodou, kterou kněz zažehnává nevoli aristokrata.

b) Maloměšťácký socialismus. Feudální aristokracie není jedinou třídou, buržoasií svrženou, není jedinou třídou, jejíž životní podmínky v moderní měšťácké společnosti zanikají a odumírají. Středověké šosáctvo, maloživnostnictvo a malorolnictvo, předcházelo moderní buržoasií. V zemích průmyslně a obchodně méně vyvinutých živoří tato třída ještě dále vedle povstávající buržoasie.

V zemích, ve kterých se moderní civilisace vyvinula, utvořilo se nové maloměšťáctvo, kolísající mezi proletářem a buržoasií. Toto měšťáctvo doplňuje jednak velkoměšťáckou společnost, jednak splývají členové téhož následkem volné soutěže s proletářem. Na jistém stupni velkopřůmyslového vývoje mizí maloměšťáctvo co samostatný díl moderní společnosti úplně a místo jeho v obchodu, rukodílnách i v zemědělství zaujímá služebná čeleď a dozorcí nad dělníky. V zemích jako ve Francii, kde selská třída tvoří více jak polovici obyvatelstva, použili spisovatelé, kteří zájmy proletáře naproti buržoasií hájili, ve svých kritických rozborech na velkoměšťácké panství maloměšťácké a malorolnické měřítko a zastupovali dělnictvo ze stanoviska maloměšťáckého. Tím povstal maloměšťácký socialismus. Sismondi je hlavou této literatury, nejen pro Francii, nýbrž i pro Anglii.

Socialismus tento rozbírá vtipným způsobem protivy v moderních výrobních poměrech a odhaluje pokrytecké omluvy ekonomů. On dokázal nezvratně rušivé účinky strojní výroby a dělby práce, soustředění movitého kapitálu a pozemkové državy, nadvýrobu a krise, nutnou záhubu maloměšťáků a rolníků, bídu proletáře, anarchii ve výrobě, rušivé poměry v rozdělení bohatství, průmyslovou zhoubnou válku národů mezi sebou, rozklad starých mravů, starých rodinných poměrů, starých národností.

Dle svého pozitivního obsahu chce ale tento socialismus buďto na novo zříditi staré výrobní a dopravní prostředky a s nimi staré majetkové poměry i starou společnost, anebo chce násilím moderní výrobní a dopravní prostředky stěsnati v rámec starých majetkových poměrů. Na každý způsob jest tento socialismus zpátečnickým a utopistickým.

Cechovní zřízení v rukodílnách a patriarchální hospodářství na venkově, to jsou poslední jeho slova.

V dalším svém vývinu dospěl tento směr k žalostné kocovině.

c) Německý nebo-li pravý socialismus. Socialistická a komunistická literatura francouzská, která vynikla následkem tlaku panující buržoasie, a která jest literárním výrazem boje proti tomuto panství, byla do Německa uvedena v době, ve které právě započal boj měšťáctva proti feudálnímu absolutismu. Němečtí filosofové, polofilosofové a krasoduchové zmocnili se dychtivě této literatury, zapomněli ale, že s přestěhováním těchto spisů z Francie nebyly zároveň do Německa přestěhovány francouzské životní poměry. Naproti německým poměrům ztratila francouzská literatura všecken bezprostřední praktický význam a vzala na se čistě literární zevnějšek. Jevila se jako neužitečná spekulace o uplatnění lidské bytosti.

Němečtí filosofové v 18. věku považovali požadavky první francouzské revoluce jen za požadavky „praktického rozumu“: projevení vůle revoluční francouzské buržoasie znamenalo v jejich očích jen zákon čisté vůle, vůle jakou má být, skutečně lidské vůle.

Práce německých literátů směřovala výhradně k tomu, aby nové francouzské idee se svým starým filosofickým svědomím v soulad uvedli, či lépe, aby si ze svého filosofického stanoviska francouzské idee osvojili.

Toto osvojení dělo se způsobem, jakým se děje osvojení cizího jazyka, totiž překládáním.

Jest známo, kterak mnichové rukopisná klasická díla staré doby pohanské přebásnili na nevkusné legendy svátých. Němečtí literáti jednali se světskou literaturou francouzskou opačně. Na účet francouzského originálu napsali svůj vlastní filosofický nesmysl. Na př. za francouzskou kritiku peněžních poměrů napsali „vyproštění lidské bytosti“, za francouzskou kritiku měšťáckého státu napsali „zrušení státu abstraktně všeobecného“ atd., atd.

Tyto práce francouzského původu s podvrženou filosofickou mluvou pokřtili pak názvy: „filosofie činů“, „pravý socialismus“, „německá věda socialistická“, „filosofické odůvodnění socialismu“ atd. Takovým způsobem byla socialně-komunistická literatura francouzská vykleštěna. A jelikož v rukou Němců přestala být výrazem jedné třídy proti druhé, byl si Němec toho vědom, že překonal „francouzskou jednostrannost“, že místo opravdových potřeb zastupuje potřebu pravdy, místo zájmů proletáře zájmy lidské bytosti, člověka vůbec, člověka, jenž žádá

třídě nepřínáležící, člověka, jenž ve skutečnosti vůbec neexistuje, člověka, náležejícího v mlhavé nebe filosofické fantasie.

Tento německý socialismus, který své nejasné školské pokusy tak vážně bral a tak dryáčnickým způsobem vytruboval, ztratil ponenáhlu svou pedantickou nevinnost.

Boj německé, jmenovitě pruské buržoasie proti feudalismu a neobmezenému království, zkrátka literární hnutí nabývalo vážnějších tvarů.

„Pravému“ socialismu byla tím dána kýžená příležitost, aby proti politickému hnutí postavil socialistické požadavky, a aby metal kletby proti liberalismu, proti reprezentativnímu státu, proti měšťácké konkurenci, měšťácké tiskové svobodě, měšťáckému právu, měšťácké volnosti a rovnosti, a aby hlásal zástupcům lidu, že při tomto hnutí ničeho nezískají, že naopak mnoho ztratí.

Německý socialismus zapomněl, že francouzská kritika, jejímž duchaprázdným ohlasem byl, předpokládá moderní velkoměšťáckou společnost, opatřenou přiměřenými životními podmínkami a přiměřenou politickou ústavou. Všechny tyto podmínky Německu chyběly a jednalo se touž dobou spíše o jejich vybojování.

Neobmezeným německým vládám, junkerům a celé zpátečnické družině sloužil německý socialismus za hastroše proti hrozivě vystupující buržoasii.

Byl oslavujícím doplňkem ostrých šlehů a olověných kulí, jimiž ty samé vlády německá povstání dělnická potlačovaly.

Byl-li tento „pravý“ socialismus zbraní v rukou vlád proti německé buržoasii, zastupoval tudíž bezprostředně také zpátečnický zájem německého šosáctví. — V Německu tvoří šestnáctým rokem poddané a od té doby v různých formách vždy poznovu se vynořující maloměšťáctvo vlastní podklad stávajících poměrů. Jeho zachování jest zachováním stávajících německých poměrů. Toto maloměšťáctvo očekává od průmyslového a politického hnutí buržoasie jistou záhubu, jednak následkem soustředění kapitálu, jednak vzniknutím revolučního proletáře.

„Pravým“ socialismem nechaly se zabiti dvě mouchy jednou ranou. On šířil se jako epidemie.

Rouchem utkaným ze spekulativních pavučin, vyšitým krásnými květy, prosáklým jemnocitnou milostivou rosou, zakrývali němečtí

socialisté svých několik zkonstatěných „věčných pravd“ a rozmnožovali odbyt tohoto zboží mezi obecnstvem. Německý socialismus poznal, že jest povoláním zástupcem šosáctva.

Německý národ prohlásil tento socialismus za normální národ a německého šosáka za normálního člověka. Každé podlosti přičetl skrytý socialistický význam, tak že se každá podlost proměnila ve svůj opak. Ve své důslednosti vystoupil přímo proti „hrubě destruktivnímu“ směru komunismu a prohlásil svou nestrannou povýšenost nade všechny třídní zápasy. S nepatrnou výjimkou spadá vše, co v Německu socialistickým a komunistickým spisem sluje, do oboru této špinavé literatury.

2. Konservativní čili měšťácký socialismus

Jedna část buržoasie chtěla společenské nepřístojnosti odstraniti, aby zabezpečila trvání měšťácké společnosti.

Sem náležejí: ekonomové, filanthropové, humanisté, zlepšovatelé postavení pracujících tříd, organisátoři dobročinnosti, odstraňovatelé týrání zvířat, hlasatelé střidmosti a pokoutní reformátoři všelikého druhu. Také hotové soustavy zplodil měšťácký socialismus. Uvádíme na př. Proudhonovu „Philosophie de la Misère“. (Filosofie bídy.) Socialističtí měšťáci chtějí životní podmínky moderní společnosti bez předchozích bojův a nebezpečí. Stávající společnost chtějí míti beze všech převratných a rozlučných živlů. Chtějí buržoasiibez proletáře. Buržoasie pokládá svět, v němž panuje, ovšem za nejlepší.

Měšťácký socialismus si z této útěchyplné představy vytvořil více méně dokonalé představy. — Vyzývá-li měšťáctvo proletáře, aby měšťácko-socialistickou soustavu uskutečnil a do nového Jerusalema vešel, nežádá vlastně nic jiného, než aby nynější společnost uznal a od své nenávisti proti ní upustil.

Jiná, méně soustavná, ale více praktická forma socialismu chtěla dělnické třídě každé revoluční hnutí zhnusiti, dokazuje, že nikoli ta neb ona politická změna, nýbrž jen změna hmotných, životních poměrů, změna hospodářských poměrů dělnictva prospěti může. Pod změnou hmotných, životních poměrů nemíní však tento socialismus zrušení měšťáckých výrobních poměrů, zrušení, které jest možné toliko revoluční cestou, nýbrž administrativní opravy na základě stávajících výrobních

poměrů, opravy, jimiž se na poměru kapitálu k námezdní práci pranic nezmění, opravy sloužící v nejlepším případě ku zmenšení nákladu na měšťácké panství a ku zjednodušení měšťáckého státního hospodářství. Přirozený ráz měšťáckého socialismu se jeví teprve tam, kde vystupuje co pouhá řečnická figura.

Volná tržba! v zájmu pracující třídy — ochranná cla! v zájmu pracující třídy — komůrkové vězení! v zájmu pracující třídy — to jsou poslední, jediná vážně míněná slova měšťáckého socialismu. Socialismus buržoasie spočívá vlastně na tvrzení, že buržoasie je buržoasie v zájmu pracující třídy.

3. Kritičně-utopistický socialismus a komunismus

Nemluvíme zde o literatuře, která ve všech moderních revolucích požadavky proletáře hlásala. (Spisy Baboeufa atd.) První pokusy proletáře v době všeobecného rozjitření, v době převratu feudální společnosti, kdy jednalo se o zjednáni průchodu vlastním zájmům třídním, rozbily se na nevyvinutém útvaru proletáře samého a na nedostatku hmotných podmínek pro jeho osvobození. Tyto podmínky jsou vlastně plodem měšťácké epochy. Revoluční literatura, která prvotní hnutí proletáře provázela, je co do obsahu nutně zpátečnická. Ona hlásá všeobecný asketismus (odříkání se) a surové urovnění.

Vlastní socialistické a komunistické soustavy, jako Saint-Simonova, Fourierova, Owenova atd. povstávají v prvním, dosud nevyvinutém období boje mezi proletářem a buržoasií, jak jsme již z předu vylíčili. (Viz kapitolu: Buržoasie a proletář.) Snílkové (utopisté) těchto soustav vidí sice třídní protivu, jakož i působení rozkladných živlů v panující společnosti, ale oni nepozorují na straně proletáře ani dějinnou samočinnost, ani zvláštní politické hnutí proletářské.

Jelikož vývoj třídních protiv stejně pokračuje s vývojem průmyslu, neshledávají hmotné podmínky k osvobození proletáře a pátrají po sociální vědě, po sociálních zákonech, aby tyto podmínky ujednali. Na místo společenské činnosti nastupuje jejich osobní vymyšlená činnost; na místo dějinných podmínek osvobození fantastické podmínky, na místo poněáhla vznikající organizace proletáře zvláštní, jimi vymyšlená organizace společnosti. Budoucí světové dějiny rozptylují se pro ně v

propagandu a praktické provádění jich fantastických plánů pro reformu společnosti.

Oni sice vědomě ve svých plánech zájem pracujících, jakožto trpící třídy zastupují, ale proletariát existuje pro ně jen jako třída trpících.

Nevyvinutá forma třídního boje, jakož i vlastní jejich společenské postavení přináší to s sebou, že jsou nad třídní rozpory vysoce povzneseni. Chtějí životní postavení všech členů společnosti, i těch dobře postavených zlepšiti. Proto stále apelují na celou společnost bez rozdílu a zejména na panující třídy. Pochopíme-li jich soustavu, musíme uznati, že jest to nejlepší plán pro nejlepší (ideální) společnost.

Zavrhují veškeré politické, jmenovitě revoluční akce, chtějí svého cíle smírnou cestou dosáhnouti a pokoušejí se malými, přirozeně pochybnými experimenty jakož i dobrým příkladem novému společenskému evangeliu průchod zjednati.

Fantastické líčení budoucí společnosti vzniká v době, v níž je proletariát ještě nevyvinutý, v době, v níž své postavení fantasticky pojímá, puze jsa touhou po jeho zlepšení.

Socialistické a komunistické spisy sestávají ale také z kritických žvlů, které útočí na všechny základy stávající společnosti a poskytují dělnictvu velice cenný materiál osvětový.

Jejich pozitivní sady o budoucí společnosti, na př. o zrušení protiv stávajících mezi městem a venkovem, o rodině, o soukromém těžení, o námezdné práci, o společenském souladu, o přeměnění státu v pouhou správu výroby — všechny tyto sady hlásají tolko odstranění třídní protivy, která se právě vyvinovati počíná, kterou znají pouze dle prvního neurčitého tvaru. Tyto sady mají tudíž smysl čistě utopistický.

Význam kritičně-utopistického socialismu a komunismu stojí v opačném poměru k dějinnému vývinu.

V témž poměru, v jakém se třídní boj vyvíjí a šíří, ztrácí toto fantastické povznášení nad něj, toto fantastické bojování proti němu své praktické ceny a veškeré theoretické oprávněnosti. Ač původci těchto soustav byli v mnohém ohledu revolucionáři, utvořili jejich žáci pokaždé zpátečnické sekty. Tito žáci trvají na starých názorech svých mistrů, uzavírajíce se každému dalšímu dějinnému vývinu proletáře. Důsledně hledí třídní boj oslabiti a sblížení protiv usnadniti. Sní stále ještě o

uskutečnění lákavých společenských utopií, o založení falanster, o zřízení homejských osad, o zbudování malé Ikarie.

A pro vystavění těchto vzdušných zámků musí apelovati na lidumilnost měšťáckých srdcí a měščů. Pozvolna upadají do kategorie svrchu líčených zpátečnických nebo konservativních socialistů a liší se od nich jenom soustavnějším puntičkářstvím a fanatickou pověrou o zázračném působení své sociální vědy.

Proto vystupují s velkým rozhořčením proti kapitalistickému hnutí dělnickému, vzniklému ze slepé nevěry oproti novému evangeliu. Owenisté v Anglii vystupují proti chartistům a Fourieristé ve Francii proti reformistům.

IV. Postavení komunistů vůči různým opozičním stranám

Z odstavce II. jest zjevný poměr komunistů k ustaveným dělnickým stranám, tudíž jejich poměr k chartistům v Anglii a zemědělským opravářům v Severní Americe.

Komunisté bojují pro dosažení bezprostředně před nimi se nalézajících účelů a zájmů dělnické třídy, zároveň však v hnutí přítomném sledují i hnutí budoucí.

Ve Francii druzí se komunisté ku straně sociálnědemokratické proti konservativnímu a radikálnímu měšťáctvu, aniž by se proto vzdali práva, chovati se kriticky vůči každé z revolučního podání pocházející illusi.

Ve Švýcarsku podporují komunisté radikály, aniž by zneuznávali, že tato strana sestává ze živlů protichůdných, dílem z demokratických socialistů francouzského směru, dílem z radikálnějších měšťáků.

Mezi Poláky podporují komunisté stranu, uznávající agrární revoluci za podmínku národního osvobození, tutěž stranu, která vyvolala královské povstání r. 1846.

V Německu bojuje komunistická strana, pokud buržoasie revolučně vystupuje, společně s buržoasií proti absolutní monarchii, proti feudálnímu velkostatkářstvu a maloměšťáctvu.

Komunistická strana však nepřestává nikdy šířit mezi dělnictvem jasné vědomí o nepřátelské protivě mezi buržoasií a proletářem, aby německé dělnictvo ihned soolečenské a politické podmínkv. které

buržoasie zároveň se svým panstvím zavěsti musí, co zbraně proti buržoasií samé použití mohlo, tak aby po pádu zpátečnických tříd v Německu ihned boj proti buržoasií nastati mohl. K Německu obracejí komunisté hlavní svůj zřetel, poněvadž stojí Německo v předvečer měšťácké revoluce a tuto revoluci podniká za podmínek mnohem pokročilejších a s mnohem vyvinutějším proletářem nežli Anglie v 17. a Francie v 18. věku. Německá měšťácká revoluce bude bezprostřední předešlou revoluce veškerého proletáře.

Krátce: komunisté podporují všude a každé opoziční hnutí, směřující ku přeměně stávajícího politického i společenského zřízení.

Při tom klade se vždy důraz na otázku majetkovou, kterou komunisté bez ohledu na její více méně vyvinutou formu za základní otázku hnutí prohlašují.

Komunisté působí konečně všade ku sjednocení a dorozumění se demokratických stran všech zemí.

Komunisté netají se svými náhledy a záměry, nýbrž prohlašují otevřeně, že cílů svých dosáhnouti mohou toliko přeměnou dosavadních společenských řádů. A tímto cílem vyslovena i cesta k jeho dosažení. Proletariát mimo svých pout nemá, čeho by v zápasu se zpátečnickou společností ztratil, naopak může však celého světa dobýti.

Proletáři všech zemí, spojte se!